

Priekšdarbi veiksmīgam finanšu gada noslēgumam

2014.gads tuvojas beigām, un grāmatveži sāk gatavoties gada pārskatiem. Lai gada pārskats nesagādātu lieku satraukumu un pārsteigumu (arī vadītājiem), piedāvāju rakstu ciklu, kas grāmatvežiem, manuprāt, atvieglos darbu un būs palīgs visā finanšu gada noslēguma procesā līdz pat pārskatu sagatavošanai.

SILVIJA GULBE, SIA "Grant Thornton Rimess" partnere, zvērināta revidente

Pirms pārskatu sagatavošanas iesaku vēlreiz padomāt, kāds ir pārskatu galvenais mērķis. Visas grāmatvežu, finansistu un vadības darbības pārskatu sagatavošanā ir vērstas uz to, lai finanšu pārskati atbilstu to mērķim. Nav jēgas ieguldīt lielu darbu, ja rezultātā netiek sasniegts izvirzītais mērķis.

Gada pārskati ir publiski pieejami, un tos izmanto plašs lietotāju loks. Pārskatu galvenais mērķis ir nodrošināt lietotājiem informāciju par finanšu stāvokli un saimniecisko darbību. Informācija ir noderīga tikai tad, ja tā ir ticama un atbilstīga (atbilstīga informācija ir tāda, kas var ietekmēt lietotāju lēmumus). Savukārt, lai lietotājs varētu izmantot informāciju, tai ir jābūt uzrādītai saprotami, skaidri un ir jābūt salīdzināmai (gan ar iepriekšējiem periodiem, gan ar nozari u.c.).

Izmaiņas 2014.gada pārskatos

Izmaiņas normatīvajos aktos

Vissvarīgākais jaunums – 2014.gadā pirmo reizi gada pārskati tiek sagatavoti eiro valūtā. Jāatceras, ka finanšu informāciju par 2013.gadu neiegūst, matemātiski pārrēķinot bilances datus no latiem uz eiro, bet gan par pamatu ņem apgrozījuma pārskata atlikumus gada sākumā, kas izteikti eiro. Tāpat grāmatojumiem izmantojam ārvalstu valūtu kursu, kas ir spēkā darba dienas sākumā, tas ir iepriekšējā dienā Eiropas Centrālās bankas (ECB) noteiktais valūtu maiņas kurss. Katra pārskata gada beigās visas ārvalstu valūtās izteiktās aktīvu un saistību summas pārrēķina eiro pēc ārvalstu valūtu kursa, kas ir spēkā pārskata gada pēdējās dienas beigās.

31.05.2014. ir pieņemti grozījumi Gada pārskatu likumā (GPL) par ārkārtas dividendēm. Pamatojoties uz likuma grozījumiem, šī gada 8.jūlijā ir pieņemti attiecīgi grozījumi (Nr.389) Ministru kabineta (MK) noteikumos Nr.488 "Gada pārskatu likuma piemērošanas noteikumi" (MK noteikumi Nr.488), kas nosaka, kā atspoguļot ārkārtas dividendes finanšu pārskatos.

Pamatkapitāla denominācija

Lai gan pamatkapitāla denomināciju no latiem uz eiro var veikt līdz 30.06.2016., daudzi uzņēmumi to jau ir izdarījuši. Iespējams, ka pamatkapitāls denominācijas rezultātā ir nedaudz samazināts,

tādā gadījumā īpašniekiem ir jānolemj, vai starpību, kas radusies denominācijas rezultātā, izmaksāt dalībniekiem vai ieskaitīt rezervēs. Grāmatvedis atbilstoši īpašnieku lēmumam veic grāmatojumus, palielinot parādus kreditoriem vai rezerves.

Informācija jaundibinātiem uzņēmumiem

Pārskata periods

Ja uzņēmums ir reģistrēts līdz 30.06.2014. (ieskaitot), pirmais finanšu pārskats un uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) deklarācija ir jāsniedz par 2014.gadu. Ja uzņēmums ir reģistrēts pēc 30.06.2014., pirmo finanšu pārskatu var gatavot 2015.gada beigās, jo atbilstoši GPL pirmais finanšu gads nedrīkst būt garāks par 18 mēnešiem.

Parasti pārskata periods sakrīt ar kalendāro gadu (no 1.janvāra līdz 31.decembrim), bet uzņēmums var izvēlēties citu pārskata periodu, taču tam jābūt pamatotam un norādītam statūtos. Ja pārskata periods sakrīt ar kalendāro gadu, statūtos to nenorāda.

Pārskata apjoms

Svarīgi ir saprast, cik lieli gada beigās būs finanšu rādītāji un darbinieku gada vidējais skaits. No tā būs atkarīgs pārskatā uzrādāmās informācijas apjoms. Zemāk tabulā ir uzskatīti atvieglojumi (GPL 6.1.nodaļa "Papildu atvieglojumi un atbrīvojumi sabiedrībām"). Jaundibinātie uzņēmumi atvieglojumus var piemērot jau pirmajā pārskata gadā, pārējie uzņēmumi tos iegūst vai zaudē, ja uzņēmums pārsniedz vai nesasniedz tabulā minētos rādītājus 2 gadus pēc kārtas.

Sabiedrība nepārsniedz 2 no 3 rādītājiem	
<ul style="list-style-type: none"> • bilance 400 000 EUR • neto apgrozījums 800 000 EUR un • vidējais darbinieku skaits gadā – 25 	Var nesagatavot: <ul style="list-style-type: none"> • naudas plūsmas pārskatu • pašu kapitāla izmaiņu pārskatu • vadības ziņojumu Var nerēķināt: <ul style="list-style-type: none"> • atlikto UIN Var iesniegt: <ul style="list-style-type: none"> • saīsināto bilanci
<ul style="list-style-type: none"> • bilance 50 000 EUR • neto apgrozījums 100 000 EUR un • vidējais darbinieku skaits gadā – 5 	Var nerēķināt: <ul style="list-style-type: none"> • atlikto UIN Var iesniegt: <ul style="list-style-type: none"> • saīsināto bilanci un nesastādīt pielikumu, bet piezīmju veidā norāda informāciju par darbinieku skaitu, samaksājumiem, iekārtotiem aktīviem, izmaiņām periodā, bilances vai peļņas vai zaudējumu aprēķina shēmās, grāmatvedības politikā u.c. (GPL 54.³pants)

Gada pārskata sagatavošanas darba grafiks

Laicīgi saplānots darbs neradīs grāmatvedim lieku stresu, gatavojot pārskatu, kad paralēli jāveic arī ikdienas darbi. Saplānots darbs un

apstiprināts grafiks ne tikai organizē grāmatvedības darbu, bet arī uzlabo komunikāciju ar vadību. Vadītājs būs informēts par grāmatvedības darbinieku noslodzi, par to, kādi jautājumi var pagaidīt atbildi vai risinājumu un, protams, kad būs gatavs pārskats.

Vēlreiz atgādinu svarīgākos rādītājus nu jau eiro valūtā, kas jāatceras saistībā ar gada pārskata pārbaudi un iesniegšanu Valsts ieņēmumu dienestā.

Neto apgrozījums	800 000 EUR	3 400 000 EUR
Bilance	400 000 EUR	1 400 000 EUR
Vidējais darbinieku skaits	25	250
Ja uzņēmums pārsniedz 2 no 3 rādītājiem	Ir nepieciešama zvērināta revidenta pārbaude (revīzija)	Gada pārskatu var iesniegt līdz 31.jūlijam (7 mēnešus pēc pārskata gada beigām)

Vēl viens jautājums, par kuru jāpadomā laika plānošanas procesā, ir gada pārskatu pārbaude. Rādītāji nav augsti, un var gadīties, ka tieši šogad uzņēmums tos pārsniedz un būs nepieciešama zvērināta revidenta pārbaude. Zvērinātiem revidentiem gada pārskatu revīzijas ir izteikti sezonāls darbs, un pēdējā brīdī sarunāts pakalpojums var būt gan dārgāks, gan var tikt kavēts pārskata iesniegšanas termiņš. Kad revidents ir izvēlēts un apstiprināts (to apstiprina dalībnieki), vienojieties par revīzijas grafiku (par aptuveniem laikiem un gala ziņojuma iesniegšanas datumu vienojieties jau piedāvājuma izskatīšanas stadijā!)

Gada pārskata sagatavošanas darba grafiks katram uzņēmumam ir individuāls, bet noteikti tajā ir jāparedz visu kontu inventarizācija. Gada slēguma inventarizācijas var veikt 2 mēnešus pirms un 1 mēnesi pēc pārskata gada beigām, tātad, ja bilances datums ir 31.decembris, grafikā var paredzēt laiku inventarizācijām no 1.novembra līdz 31.janvārim.

Sagaidāmā rezultāta prognozes

Ja uzņēmums krājumus uzskaita pēc periodiskās inventarizācijas metodes, saņemto precīzā grāmato uzreiz peļņas vai zaudējumu kontā. Gada beigās var rasties situācija, ka būtiski mainās vadības plānotā peļņa un nodokļu maksājumi. Krājumu atlikumu ietekme uz gala rezultātu vislielāko pārstiegumu var radīt jaundibinātu uzņēmumu vadībai, kas pārskatu gatavo pirmo gadu. Lai nerastos šāda situācija, ieteicams jau laicīgi salīdzināt grāmatvedības datus ar noliktavas uzskaites programmu un veikt peļņas prognozes, par to informējot uzņēmuma vadību.

Uzņēmumu rezultātu var būtiski ietekmēt arī uzkrājumi, kas veidoti gada beigās. Biežāk praksē tiek veidoti:

- uzkrājumi atvaļinājumu rezervēm;
- uzkrājumi nelikvidiem krājumiem (bilancē par šiem uzkrājumiem samazina krājumu vērtību);
- uzkrājumi šaubīgiem debitoriem;
- uzkrājumi garantijas remontiem;
- uzkrājumi preču atgriešanai u.c. atkarībā no konkrētā uzņēmuma darbības veida un saistībām.

Uzņēmumi veido uzkrājumus, lai atzītu visus izdevumus, kas var būt saistīti ar pārskata gada notikumiem, bet kuru summa vai izmaksu datums nav skaidri zināmi. Uzkrājumi ir jāveido, bet to apmērs nevar būt pārāk liels, jo tā var tikt nepamatoti samazināta peļņa un skartas īpašnieku intereses. Nav vienkārši aprēķināt optimālo uzkrājumu apmēru, tāpēc šīs aplēses nevar noteikt grāmatvedis viens pats. Uzkrājumu veidošanas kārtību nosaka grāmatvedības politikā. Pirms gada beigām vēlreiz jāpaskatās, vai visas vadības aplēses ir aprakstītas politikā, un jāizvērtē, vai tās ir piemērojamas un atbilst šī brīža situācijai.

Peļņas plānošana nav iedomājama bez vadības līdzdalības. Grāmatvedim būtu jāsaņem prognozes un operatīvā bilance (vismaz par gada 9 mēnešiem), un kopā ar vadību jāanalizē vājās vietas un iespējas uzlabot stāvokli.

Aktīvu novērtēšanas nepieciešamība un uzņēmuma grāmatvedības politika

Gada pārskatu lietotājiem svarīgs nosacījums ir, lai uzņēmuma aktīvi nebūtu pārāk augsti. Visbiežāk lietotāji, balstoties uz pārskatā sniegtu informāciju, pieņem nepareizu lēmumu gadījumos, kad uzņēmums ir uzrādījis pārāk augstu aktīvu vērtību, līdz ar to arī pārāk lielu pašu kapitālu. Jau iepriekš minēju, ka gada pārskatos sniegtā informācija ir izmantojama tikai tad, ja tā ir ticama. Tātad aktīvu vērtības pareiza noteikšana ir svarīgs nosacījums kvalitatīva pārskata sagatavošanā. Aktīvu vērtību nevar noteikt grāmatvedis, tas ir darbs, ko veic kopā ar uzņēmuma vadību, citiem speciālistiem un, ja pašiem nav pietiekamu zināšanu vai to prasa likums, piesaistītiem sertificētiem ekspertiem (vērtētājiem).

Ieguldījuma īpašumu vērtēšana

Sertificēts vērtētājs noteikti būs jāpiesaista, ja ieguldījuma īpašumi atbilstoši grāmatvedības uzskaites politikai tiek uzskaitīti to patiesajā vērtībā. Izvēloties patiesās vērtības uzskaites metodi, ieguldījuma īpašuma vērtēšanu veic katru gadu.

Lai gan likumā tas nav noteikts, praksē sertificētu vērtētāju piesaista arī tāda nekustamā īpašuma vērtēšanai, kuru uzskaita iegādes vērtībā un rēķina nolietojumu. Šo metodi sauc par pārvērtēšanas metodi. Ja uzņēmuma vadība nolemj daļu ilgtermiņa ieguldījumu turpmāk novērtēt, izmantojot pārvērtēšanas metodi, tādā gadījumā pārvērtēšanu veic pietiekami regulāri (grāmatvedības politikā nosaka pārvērtēšanas biežumu – tas varētu būt reizi 5 gados vai arī atkarībā no tirgus stāvokļa). Tātad pirms pārskata gada beigām savlaicīgi jāizvērtē, vai nebūs nepieciešamība pieaicināt sertificētu vērtētāju.

Ilgtermiņa finanšu ieguldījuma novērtēšana

Ilgtermiņa finanšu ieguldījumus novērtē atbilstoši to sākotnējai vērtībai, līdz ar to, ja pamatkapitāla denominācijas rezultātā ir mainījusies daļu vērtība, bet nauda netiek izmaksāta dalībniekiem (tiek ieskaitīta rezervēs), nav jākorrigē ieguldījuma vērtība. Bet jāskatās, kāds ir meitas vai asociētās sabiedrības pašu kapitāls – vai nav jāveic vērtības samazināšana tāpēc, ka ieguldījums nenesīs labumus un pašu kapitāla samazinājums būs ilgstošs.

Krājumu un debitoru novērtējums

Krājumu un debitoru atlikumus parasti vērtē kopā ar gada slēguma inventarizācijām. Katram uzņēmumam var būt noteikta sava kārtība, kā tiek novērtēti debitori, un ir saprotams, kāpēc uzņēmumu vadība bieži, it īpaši nelielos uzņēmumos, nevēlas veidot uzkrājumus šaubīgiem debitoriem, jo vērtības samazinājums parasti neietekmē UIN. Tāpēc jo īpaši svarīgi, lai uzņēmumā būtu apstiprināta politika, saskaņā ar kuru tiek veidoti uzkrājumi šaubīgiem debitoriem (ne tikai tādiem, kas jau ir likvidēti).

Krājumus novērtē iegādes pašizmaksā (pirkšanas cenai pie-skaita transporta un citus tiešos ar pirkšanu saistītus izdevumus līdz to nogādāšanai noliktavā) vai ražošanas pašizmaksā (iekļauj tiešas un netiešas ar ražošanu saistītās izmaksas, kā materiālu, darba, pamatlīdzekļu nolietojuma un citas ražošanas izmaksas, neskaitot administrācijas un pārdošanas izmaksas). Atbilstoši GPL prasībām apgrozāmajiem līdzekļiem jāpiemēro tāds novērtējums, lai bilances datumā tie būtu novērtēti zemākajā no tirgus cenas vai pašizmaksas. Praksē ne vienmēr salīdzina pašizmaksu ar tirgus cenu, lai noteiktu zemāko. Īpašos gadījumos, ja krājumu vienības ir bojātas, daļēji vai pilnīgi novecojušas vai nozīmīgi palielinās to ražošanas pabeigšanas vai pārdošanas izmaksas – attiecīgās krājumu vienības novērtē atbilstoši neto pārdošanas vērtībai. Neto pārdošanas cena ir plānotā pārdošanas cena, no kuras atņemtas aprēķinātās (plānotās) izmaksas ražošanas pabeigšanai un nepieciešamās pārdošanas izmaksas.

Apgrozāmo līdzekļu novērtējums

Apgrozāmo līdzekļu novērtēšanai praksē izmanto uzkrājumu kontus, par kuru atlikumiem bilancē samazina konkrētā aktīva vērtību. To dara tāpēc, ka tad, kad pārvērtētais aktīvs tiks pārdots, būs iespēja UIN deklarācijā samazināt apliekamo ienākumu. Kamēr pārvērtētais aktīvs nav realizēts, par vērtības samazinājumu palielina apliekamo ienākumu. Šis nosacījums attiecas gan uz krājumiem, gan uz debitoru parādiem (arī tos var pārdot). Lai apliekamo ienākumu varētu samazināt par zaudējumiem no debitora parāda pārdošanas (cesijas), ir jāpievērš uzmanība likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 6.panta 1.daļas 19.punkta un 2.¹daļas nosacījumiem. Debitora parāda cedēšana arī var būt risinājums, kā vienkāršāk izslēgt slikto debitoru parādu un par to nepalielināt apliekamo ienākumu.

Grāmatvedības politika

Pārskatot grāmatvedības politiku, atcerēsimies, ka tajā nosaka ne tikai ar operatīvo uzskaiti saistītus jautājumus un grāmatojumus, bet arī pamatlīdzekļu un ieguldījuma īpašumu atzīšanu un novērtēšanas un nolietojuma aprēķināšanas kārtību, debitoru parādu, krājumu atlikumu, nepabeigtās ražošanas vai pasūtījumu novērtēšanas metodes, aizņēmumu procentu un soda naudas uzskaites un atspoguļošanas principus, uzkrājumu veidošanu, peļņas vai zaudējumu aprēķina shēmu, naudas plūsmas atspoguļošanas metodi finanšu pārskatā u.c.

Otrais svarīgais solis, kas tiks apskatīts nākamajā numurā, ir inventarizācija. Informēšu par visu kontu inventarizācijām, tādā veidā tiks aptvertas maksimāli vairākas kontu grupas un konti.